

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України Дрозд Валентини Георгіївни на дисертацію
Проценко Олени Вікторівни на тему «Систематизація суб'єктів запобігання
та протидії насильству за ознакою статі: адміністративно-правовий аспект»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження «Систематизація суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі: адміністративно-правовий аспект» зумовлена сучасними суспільними викликами, пов'язаними зі зростанням випадків насильства за ознакою статі, необхідністю забезпечення ефективного захисту прав людини та удосконаленням механізмів державної політики у цій сфері. В умовах реформування системи публічного управління та адаптації національного законодавства до європейських стандартів особливого значення набуває питання чіткої організації діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати запобігання та протидію гендерно зумовленому насильству.

Актуальність теми також визначається необхідністю вдосконалення адміністративно-правового механізму взаємодії між суб'єктами запобігання та протидії насильству, підвищення рівня їх інституційної спроможності, а також забезпечення належного реагування на випадки порушення прав людини. У контексті євроінтеграційних процесів України та імплементації міжнародних стандартів, зокрема положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, дослідження набуває особливої наукової та практичної цінності.

Отже, обрана тема є своєчасною, суспільно значущою та такою, що має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку адміністративного права, удосконалення діяльності суб'єктів публічного адміністрування та підвищення ефективності державної політики у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

У науці вже сформовано дисертаційні дослідження, присвячені окремим аспектам запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

Зокрема, у роботі Н. О. Ліщук «Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання» (2020) проаналізовано детермінанти такого явища та заходи його мінімізації. У дисертації Ю. С. Лимаренко «Запобігання і протидія домашньому насильству (за матеріалами Харківського регіону)» (2023) висвітлено практичні аспекти реалізації відповідних заходів на регіональному рівні. Дослідження Ю. М. Слухаєнка «Методика розслідування домашнього насильства» (2023) зосереджене на криміналістичних особливостях виявлення, фіксації та розслідування таких правопорушень. У праці І. П. Андрусак «Запобігання та протидія домашньому насильству: теоретико-правове дослідження» (2024) здійснено узагальнення теоретико-правових засад і окреслено напрями вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Водночас зазначені наукові роботи відрізняються предметом дослідження та охоплюють переважно кримінологічні, криміналістичні, регіональні або загальнотеоретичні аспекти. Натомість комплексний адміністративно-правовий підхід до систематизації суб'єктів, уповноважених на запобігання та протидію насильству за ознакою статі, визначення їх компетенції та механізмів взаємодії у вітчизняній науці розроблено недостатньо, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Отже, дисертаційне дослідження Проценко Олени Вікторівни «Систематизація суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі: адміністративно-правовий аспект» є актуальним та має важливе значення для розвитку адміністративного права. Робота спрямована на вдосконалення системи суб'єктів у зазначеній сфері, визначення особливостей їх компетенції та взаємодії, а також підвищення ефективності реалізації державної політики щодо запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. У дисертації використано систему загальнонаукових,

філософських та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, що застосовувалися в межах комплексного підходу. Це надало змогу розглянути проблематику у єдності соціального змісту та правової форми, а також здійснити системний аналіз суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі в Україні.

Базовим виступає діалектичний метод, що забезпечив дослідження явищ у взаємозв'язку та розвитку. Логіко-семантичний метод застосовано для уточнення понятійного апарату, зокрема щодо визначення змісту насильства за ознакою статі (підрозділ 1.1), а також для поглиблення наукових підходів до характеристики системи запобігання та протидії насильству за ознакою статі і реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень відповідних суб'єктів (підрозділи 2.1, 2.4).

Компаративний метод (підрозділи 2.3, 3.1) використано для зіставлення норм національного законодавства із положеннями зарубіжного права та міжнародно-правовими стандартами. Структурно-логічний метод застосовано для аналізу організаційної побудови та діяльності окремих суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі (підрозділи 2.2, 2.3).

Методи класифікації та групування використано для систематизації суб'єктів у зазначеній сфері (підрозділ 1.3). Аналітичний метод сприяв оцінці стану правового регулювання запобігання та протидії насильству за ознакою статі (підрозділ 1.2). Статистичний метод дозволив узагальнити емпіричні дані та виявити тенденції функціонування відповідної системи (підрозділ 3.2). Методи аналізу, синтезу, порівняння та абстрагування забезпечили цілісність і обґрунтованість отриманих результатів.

Отже, наукова виваженість і достовірність сформульованих у дисертації положень, висновків та рекомендацій зумовлені послідовним і комплексним використанням сукупності загальнонаукових, філософських і спеціальних методів дослідження.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять статистичні матеріали, дані Єдиного державного реєстру судових рішень, результати

соціологічних досліджень, аналітичні матеріали політико-правової публіцистики та довідкові джерела. Додатково використано особистий практичний досвід роботи автора в територіальних підрозділах Національної поліції, що забезпечило прикладний характер отриманих висновків.

Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному аналізі чинного законодавства України та практики його застосування з метою з'ясування сутності, підстав і особливостей адміністративно-правових засад систематизації суб'єктів, що здійснюють запобігання та протидію насильству за ознакою статі, а також визначення напрямів удосконалення відповідного правового та організаційного механізму.

Відповідно до поставленої мети у роботі послідовно вирішено низку взаємопов'язаних завдань, спрямованих на дослідження насильства за ознакою статі як об'єкта адміністративно-правового регулювання, аналіз чинної нормативної бази у цій сфері, визначення методологічних засад і організаційних особливостей системи відповідних суб'єктів, а також розкриття принципів їх діяльності, форм і методів реалізації системного підходу. Окрему увагу приділено характеристиці адміністративно-юрисдикційних повноважень уповноважених органів, вивченню зарубіжного досвіду організації такої системи та обґрунтуванню напрямів її оптимізації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення адміністративно-правових механізмів діяльності відповідних суб'єктів, зокрема підвищення ефективності їх взаємодії та реалізації повноважень. Теоретичні положення дисертації можуть бути застосовані у науково-дослідній, нормотворчій та освітній діяльності під час підготовки фахівців у галузі права.

Аналіз змісту дисертації свідчить про її самостійний і завершений характер, належний рівень наукової обґрунтованості та логічну структурованість, а також відповідність вимогам до робіт такого рівня з поєднанням теоретичної та практичної значущості.

3. Наукова новизна положень, висновків, пропозицій дисертації.

Опрацювання дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача дозволяє оцінити її як актуальне наукове дослідження, спрямоване на вдосконалення адміністративно-правового регулювання відповідної сфери.

У результаті проведеного дослідження отримано низку нових наукових висновків, а також підготовлено пропозиції та рекомендації, зокрема:

уперше:

– обґрунтовано, що адміністративно-юрисдикційна діяльність суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі є різновидом правоохоронної діяльності, спрямованої на забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав людини, запобігання дискримінації та притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють адміністративні правопорушення, пов'язані з насильством за ознакою статі. Вона поєднує ознаки адміністративної та юрисдикційної функцій публічної влади, реалізується через застосування заходів адміністративного примусу та ухвалення індивідуальних правозастосовних рішень;

– розкрито адміністративно-юрисдикційну діяльність суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі як врегульовану нормами адміністративного права діяльність уповноважених органів публічної влади, спрямована на встановлення фактів вчинення насильства за ознакою статі, розгляд і вирішення індивідуально-конкретних справ, застосування заходів адміністративного примусу, захисту та відновлення порушених прав, а також запобігання повторним проявам насильства шляхом реалізації передбачених законом процесуальних повноважень;

– з'ясовано, що міжінституційна співпраця має перейти від формального нормативного регулювання до реальної операційної інтеграції, у межах якої кожен учасник виконує визначені компетенції з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, а обмін інформацією відбувається невідкладно й безперервно. Це надасть змогу запобігати повторним випадкам насильства, гарантувати безпеку

постраждалих та забезпечити дієвість кримінальної й адміністративної відповідальності для кривдників;

удосконалено:

– поняття насильства за ознакою статі, під яким слід розуміти будь-які дії чи бездіяльність, що завдають фізичної, психологічної, сексуальної або економічної шкоди особі на підставі її статі або гендерної ідентичності, які порушують її права та свободи, а також суперечать принципам рівності та недискримінації. Насильство за ознакою статі є більш широкою категорією, адже може бути вчинене більшою кількістю суб'єктів та характеризується більшим розмаїттям насильницьких дій;

– методологію систематизації суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі в Україні, яка має ґрунтуватися на комплексному науковому підході, що враховує як правову природу суб'єктів, так і функціональні, організаційні та комунікаційні аспекти їхньої діяльності. Така систематизація виступає необхідною умовою побудови ефективної, прозорої, орієнтованої на результат моделі протидії насильству за ознакою статі, що відповідає міжнародним стандартам та національним потребам;

– поняття і зміст принципів, форм та методів діяльності суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі в Україні. Принципи визначено як основоположні засади, керівні ідеї та правила, що визначають зміст, напрямок та порядок здійснення заходів, спрямованих на попередження виникнення насильства за ознакою статі, реагування на його прояви, надання допомоги постраждалим особам, притягнення кривдників до відповідальності, а також на формування в суспільстві нульової толерантності до такого насильства.

Сформульовані здобувачем положення характеризуються науковою новизною у двох її вимірах: «уперше», «удосконалено».

4. Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам, що встановлені для наукових робіт такого рівня.

Структура дослідження є чіткою та логічно вибудованою, забезпечено дотримання принципів послідовності та внутрішньої узгодженості. Розділи і

підрозділи органічно пов'язані між собою, що дозволило автору системно охопити та проаналізувати комплекс питань, пов'язаних із адміністративно-правовими засадами систематизації відповідних суб'єктів у досліджуваній сфері.

Визначені у вступній частині мета і завдання узгоджуються зі змістом роботи та відображені у підсумкових положеннях. Висновки, пропозиції та рекомендації мають конкретний, обґрунтований характер і об'єднані єдиною концептуальною спрямованістю на вдосконалення правових механізмів у цій сфері.

Роботу завершують узагальнені висновки, що кореспондують основному змісту дисертації та мають системний характер.

5. Повнота викладу результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження викладено у восьми наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, а також у двох тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Оформлення дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам і не містить зауважень.

6. Зауваження і дискусійні положення. Оцінюючи загалом належний науковий рівень виконаного дисертаційного дослідження, водночас слід констатувати, що окремі авторські положення та висновки не завжди є достатньо аргументованими з позицій теоретичного обґрунтування, узагальнення практичного досвіду та аналізу нормативного регулювання. Деякі з них потребують додаткового уточнення з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку адміністративно-правової науки. У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи та сформулювати певні зауваження щодо її змісту.

1. У підрозділі 1.2 наведений аналіз кримінального, адміністративного та процесуального законодавства має фрагментарно-описовий характер і потребує більш виразного системного узагальнення. Зокрема, доцільно було б чіткіше виділити критерії класифікації правових норм у контексті їхньої ролі в адміністративно-правовому механізмі протидії насильству за ознакою статі.

2. Значна частина тексту має переважно констатуючий характер, оскільки детально подається перелік суб'єктів системи, їхніх функцій та територіальної структури. Це, хоча й підвищує інформаційну насиченість, однак зменшує ступінь концептуальної узагальненості та ускладнює формування чітких теоретичних висновків щодо організаційної природи системи.

3. Запропоновані авторкою зміни до законодавства України є актуальними та практично значущими, однак дискусійним залишається питання доцільності внесення принципів запобігання та протидії насильству за ознакою статі саме до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Такий підхід частково звужує ширше поняття «гендерно зумовленого насильства» до сімейно-побутового контексту, тоді як значна частина сучасних форм насильства виникає поза межами сімейних відносин – у військовій сфері, трудових відносинах, громадському просторі чи цифровому середовищі.

4. У дисертаційному положенні недостатньо чітко розмежовано форми та методи адміністративної діяльності суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі, оскільки в окремих фрагментах тексту спостерігається їх часткове змішування, зокрема при описі організаційних заходів та методів переконання.

5. У підрозділі 2.3 недостатньо критично оцінено ефективність адміністративного арешту як заходу адміністративної відповідальності за насильство за ознакою статі, зокрема з точки зору його реального превентивного впливу та відповідності цілям ресоціалізації правопорушника.

Водночас зазначені дискусійні положення та окремі недоліки не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, оскільки радше відображають складність досліджуваної проблематики та наявність авторської наукової позиції, що сформована й обґрунтована в межах виконаного дослідження.

7. Загальний висновок. Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що дисертаційне дослідження Проценко Олени Вікторівни на тему: «Систематизація суб'єктів запобігання та протидії насильству за ознакою статі: адміністративно-

правовий аспект» вирізняється належним рівнем наукової актуальності, теоретичного опрацювання та обґрунтованості отриманих результатів і, загалом, відповідає встановленим вимогам до дисертацій, затвердженим МОН України. Робота є цілісним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому отримано нові, аргументовані положення, що розвивають окремі напрями адміністративно-правової науки та мають як теоретичне, так і практичне значення для вдосконалення механізмів запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

З урахуванням викладеного, дисертація характеризується завершеністю, науковою новизною та належним рівнем опрацювання проблематики, а її автор – Проценко Олена Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за результатами публічного захисту.

**Офіційний опонент –
головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним правопорушенням
ННІ підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Валентина ДРОЗД

Підпис головного наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ Валентини Дрозд засвідчую.

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Вікторія МЕЛЬНИК